

DOI: 10.38146/BSZ.2016.5.2

TARJÁN G. GÁBOR

Az első lépések

Adalékok a budapesti rendőrség 1945. évi működéséhez

Miután 1944. december 21–22-én, Debrecenben megalakult az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány, már januárban több intézkedést tettek az államrendőrség újjászervezésére.¹ 1945. január 13-án készült el a *Tervezet az Államrendőrség újjászervezésére* című dokumentum, amelynek „fontosságát, főleg a Budapest ostroma utáni hónapok kaotikus viszonyai erősítették meg”.² A struktúra tekintetében ez a tervezet is a Horthy-korszak rendőrségét vette mintául. A tervezet szerint „A rendőrség feladata kettős. Egyfelől a demokratikus államrend védelmét és megszilárdítását kell szolgálnia, másfelől pedig a rendet és a közbiztonságot biztosítani a közönséges bűncselekményekkel szemben. Ennek a kettős feladatnak megfelelően végig az egész rendőrségi szervezeten érvényesülnie kell a kettős tagoltságnak: a politikai és bűnügyi osztályok egymás mellett való megszervezésének, kivéve a legalsó helyi szervezeteket. Hogy ezt a kettős feladatot jól elláthassa a rendőrség, egységes szervezetű és központi vezetés alatt álló Államrendőrségnek kell lennie, azonban a demokratikus államrend védelmének a megszilárdítása megköveteli, hogy befolyást biztosítsunk az Államrendőrség szervezetébe az önkormányzatoknak is.” A dokumentum foglalkozik a rendőrség szervezetével is, és hangsúlyozza, hogy „Budapesten különleges szervezetű főkapitányság szervezendő a különleges fővárosi viszonyoknak megfelelően”.

Zöld Sándor belügyi államtitkár 1945. január 31-én Dálnoki Miklós Béla miniszterelnököt, Kádár János február 9-én Erdei Ferenc belügyminisztert tájékoztatta Budapest rendőri helyzetéről. Január közepén megkezdődött a fővárosi rendőrség megszervezése, 23-án a közigazgatást irányító Budapesti Nemzeti Bizottság Sólyom László vezérkari századost bízta meg a főváros főkapitányi teendőinek ellátásával, helyettesévé Kádár Jánost, míg a politikai

1 Krahulcsán Zsolt – Müller Rolf: A magyar politikai rendőrség, 1944. december–1946. október. In: Krahulcsán Zsolt – Müller Rolf (szerk.): Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből I. A politikai rendészeti osztályok 1945–1946. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009, 9–62. o.

2 Kovács Tamás: Tervezet a rendőrség 1945-ös újjászervezéséhez. Archivnet, 2008/4. http://archivnet.hu/politika/tervezet_a_rendorseg_1945os_ujjaszervezeséhez.html?oldal=2

osztály vezetőjévé Péter Gábort nevezte ki.³ (Kádárt május 2-án Ratulovszky János váltotta a főkapitány-helyettesi székben.) A szervezet hivatalos neve Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság lett. A budai rendőrség – az I., a II., a III., a XI. és a XII. kerületi rendőrkapitányságok – egy ideig önállóan, a budapesti főkapitányságtól, gyakran egymástól is elszigetelve működtek.

1945. február 9-én Kádár János főkapitány-helyettes levelet küldött Debrecenbe, ebből kiderül, hogy a szovjet csapatok bevonulása után megkezdődött a rendőrség szervezése, a kerületi nemzeti bizottságok a legtöbb helyen civilekre – „demokratikus polgári elemek” – bízta a kapitányságok vezetését. *„A kinevezett kapitányok demokratikus polgári személyek voltak és a tényleges rendőrlegénység és tisztikar jelentkező részével kezdték meg a munkájukat. A munka rendkívül nehezen indult, mert az orosz hatóságok a kapitányságokról vagy a laktanyákból vitték el a rendőröket. A naponta szolgálatba induló rendőrök alig 50 %-a érte el szolgálati helyét. A rendőrök elvitele olyan méreteket öltött, hogy Gödöllőn 2-3000 főnyi rendőrtiszt és legénység van fogolytáborban. Az orosz parancsnokságok, főleg eleinte, igen nagy nehézségeket okoztak és okoznak munkánkban. A megalakult rendőrségeket és a főkapitányságot megrohanták az »NKVD« szervei és állandó jelenlétükkel és olyan kívánságaikkal, melyeket teljesíteni nem tudunk, az időnk jelentős részét elvonják és munkánkat bénítják.”*⁴ Nem egy helyen több rendőrség is alakult, volt rá példa, hogy egy kapitányságon két rendőrkapitány is működött. *„Ennek oka néhol a politikai pártok túlkapása, másutt a tájékozatlan orosz parancsnokságoknak a helyzettel nem számoló intézkedése volt.”* A főkapitányság belső felépítése nem fejeződött be, de a közlekedési eszközök és a telefonok hiánya miatt a kerületi kapitányságokkal sem tudnak kapcsolatot tartani, így ezek teljesen önállóan működnek; a szakképzettség hiánya és a politikai pártok befolyása miatt gyakran „helytelenül”⁵. Kádár megállapította, hogy egyes kapitányságokon a túl nagy létszámú állományban sok az oda nem való elem *„jellemző tünet a zsidók túl erős beáradása is [...] A bajokhoz járult még, hogy a munkabavitel és a németnevűek deportálása elől sokan úgy véltek megmenekülni, hogy rendőrségi szolgálatra jelentkeztek.”*⁶

3 Kozáry Andrea: Dokumentumok a szerveződő rendőrségről (1945. január-február). Társadalmi Szemle, 1997/1., 81. o.

4 Kozáry Andrea: A rendőrség megalakulásának és kezdeti tevékenységének vázlatos összefoglalása (1945-1948). In: A rendőrség társadalmi szerepe. Tudományos konferencia, 1998. ápr. 21-22. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998, 23–34. o.

5 Kozáry Andrea (1997): i. m. 81–86. o.

6 Uo.

A zsidók rendőrségi munkavállalásában több tényező játszott szerepet, a többi között a fasiszták, háborús bűnösök felkutatása, üldözése. A világháború után feléledő/folytatódó antiszemitizmusnak egyaránt voltak gazdasági, társadalmi és politikai okai. *„A hazatérő zsidószakemberek fontos szerepet játszottak a közigazgatás, az egészségügy és a közellátás háború utáni újjászervezésében. Ugyanakkor társadalmi szerepük jelentősen módosult és kiégyesült. Olyan pozíciókat is tömegesen töltöttek be, amelyeket a korábbi évtizedekben igen ritkán, az 1930-as évek végétől pedig szinte egyáltalán nem: részt vettek az önkormányzatok, a pártok, az igazságszolgáltatás és a rendvédelem újjáalakításában.”* Kádár levelének idejében azonban ez még nem volt olyan mértékben tetten érhető, mint néhány hónappal később, majd 1946-ban. *„A »zsidó kártyát« elsősorban a kommunisták alkalmazták rutinszerűen. A leghírhedtebb, zsidózással és zsidóellenes erőszakkal járó megmozdulások az MKP és a politikai palettán hozzá közel álló Nemzeti Parasztpárt rendezvényeiből nőttek ki. [...] A »horthysta« rendvédelmet felváltó új, kezdetektől kommunista irányítású rendőrség presztízse rendkívül alacsony volt. A csendőrök és más katonaviselt elemek kizárása miatt nehéz volt gyakorlott és megbízható jelölteket találni. A legénységet többnyire képzetlen és tapasztalatlan paraszt- és munkásfiatalok alkották. A rendőrség a zsidóellenes támadások és más megmozdulások során rendszerint kudarcot vallott. Nem volt ritka, hogy tagjai a tüntetőkkel szimpatizáltak, illetve nem mertek szembeállni a támadókkal: identitási okokból, szervezetlenségből adódóan vagy egyszerűen félelemből.”*⁷

Kádár belügyminiszternek küldött jelentése a rendőrség mindennapi munkájáról is képet ad. *„A tulajdonképpeni rendőri funkciók eddig szűk térre szorítkoztak. Elsősorban a hullák és dögök, a fasiszta plakátok eltávolítását, az utak szabaddátételét ellenőrizték, illetve a polgári lakossággal végeztették. Később fokozatosan virradattól sötétedésig egyes helyeken őrszemeket állítottak, illetve járőröket szerveztek, néhol az orosz őrségekkel együtt. Mint-hogy a rendőrség fegyvert nem viselhet és csak nappal működhet, működése kevésbé hatékony.”* A leírtak valódiságát igazolja, és egyben kiegészíti a Vörös Hadsereg Politikai Főcsoportfőnöksége főnökének helyettese által írt beszámoló a budapesti helyzetről: *„Január 13-tól [...] megszerveztük a helyőrségi járőrzést, amely az NKVD (Belügyi Népbiztosság) csapatainak*

⁷ Csősz László: Népiirtás után: zsidóellenes atrocitások Magyarországon 1945-1948. http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=148:nepirtas-utan-zsidóellenes-atrocitasok-magyarorszagon-1945-1948-&catid=15:tanulmányok

*egységeivel együtt rendet teremt a városban. [...] A helyi hatóságok tevékenysége gyakorlatilag a szovjet parancsnokság egyes utasításainak végrehajtására, az utcák, üzemek, a házak rendbehozatalára korlátozódik. Ők szervezik a lakosság élelmezését. [...] A központi és a kerületi katonai helyőrség-parancsnokságok [...] mindennap ellenőrzik a helyi rendőrség tevékenységét.”*⁸

A politikai rendőrség szervezését januárban kezdték el a kommunista párt Tisza Kálmán téri székházában, majd átköltöztek a hírhedt Andrássy út 60.-ba. Hivatalosan a Budapesti Főkapitányság politikai rendészeti osztálya február 1-jén vagy 2-án alakult meg hatvan fővel, hat csoporttal, csoportonként tíz taggal.⁹

Andreánszky István miniszteri osztálytanácsos, az Ideiglenes Nemzeti Kormány küldötte február 15-én készített jelentést a fővárosi rendőrség helyzetéről. Véleménye szerint a rendőri állapotok anarchikusak, ötféle, egymástól különálló, jogtalanul működő nyomozó szerv tevékenykedik.¹⁰ A budai rendőrség és az I., II., III., XI. és XII. kerületi kapitányságok valóban önállóan, még egymástól is gyakran elszigetelve működtek.

1945. február 7-én a budapesti főkapitányságon értekezletet tartottak *Pászán Ferenc* rendőrtanácsos vezetésével az Igazságügyminisztérium, a büntető törvényszék, az ügyészség és a főkapitányság munkatársai.¹¹ A minisztérium képviselője, *Loványi György* miniszteri tanácsos szerint a büntetőjogi igazságszolgáltatás megindításához a Nemzeti Bizottság felhívásának kell eleget tenni, amely szerint minden köztisztviselő foglalja el hivatalát, és kezdje meg a munkáját. Az értekezlet azért is szükséges, „*hogy Budapest jogbiztonságát a lehetőséghez képest megvédelmezze*”.

Pászán Ferenc elmondta, hogy a kerületi kapitányságok megalakultak, és a beérkezett panaszok alapján megkezdtek munkájukat, „*igyekeznek a megsértett jogállapotot visszaállítani*”. Ügyészség hiányában azonban még nem tudtak szabályszerű bűnügyi eljárást indítani. A bűnügyi osztály és a detektívtestület szervezése folyamatban van, de a helyiségek hiánya akadályozza a munka megkezdését. A rendőrök mozgását az orosz parancsnokság által az utóbbi napokban kiállított igazolványok teszik lehetővé, fegyverviselésre azonban sem ők, sem a börtönőrök nem kaptak engedélyt. Debrecenből van

⁸ Kozáry Andrea (1998): i. m. 25–26. o.

⁹ Péter Gábor beszámolója a politikai rendőrség munkájáról (1945. február). In: Gyarmati György (főszerk.): Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből I. A politikai rendészeti osztályok 1945–1948. ÁBTL–L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009, 73–74. o.

¹⁰ Palasik Mária: „Üstökön ragadni a reakciót”. Az államrendőrség és a politikai rendőrség kezdetei. Beszélő, 1999/11.

¹¹ BRFK Központi Irattára: Elnöki iratok 1945–47: 112/1945. sz. irat.

egy osztag a fővárosban, ez viselhet fegyvert, ők azonban a néptörvényszéknek dolgoznak. A fegyverviselés kérdését a rendőrség szerint az igazságügyi tárcának kellene rendeznie az oroszokkal. A szükség-telefonvonalak kiépítését is közösen képzelik el, ennek megvalósításáig a főkapitányságon egy ügyészt, az ügyészségen egy rendőrtisztet helyezzenek el összekötőként – utóbbi javaslat Loványitól származott.

Az értekezlet résztvevői állást foglaltak abban a kérdésben, hogy az eddigi statáriumrendeleteket nem tekintik érvényben lévőnek.

A néptörvényszéket képviselő *Major Ákos* hadbíró százados – aki *Faragó Gábor* közellátási miniszterrel és *Zsedényi Bélával*, a Nemzeti Főtanács elnökével állt kapcsolatban – elrendelte a halálos ítéletek nyilvánosan történő végrehajtását, hozzátéve, hogy „*az oroszok nagy súlyt helyeznek arra, hogy a politikai ügyeket miként intézik*”. Mint mondta, a néptörvényszék kizárólag politikai vonatkozású ügyekkel foglalkozik, ugyanolyanokkal, mint amilyenekkel korábban a Vkf. bírósága foglalkozott. A polgári büntetőbíróságok működése megkezdésének feltétele, hogy a Nemzeti Bizottságtól erre felhatalmazást kapjanak.

1945. február 28-án Sólyom László budapesti főkapitány a budai rendőrség helyzetéről adott tájékoztatást a Budapesti Nemzeti Bizottságnak, mert „*a budai rendőrség szervezkedése igen kellemetlen bonyodalmakhoz vezetett*”.¹²

Még hetekkel korábban, Buda teljes felszabadítása előtt *Csorba János* polgármesternél (1945. január 19.–május 16.) megjelent egy *Iványi Endre* nevű férfi, akit a polgármester megbízott a budai rendőrség megszervezésével. Sólyom egészen február 23-ig nem tudott a polgármester megbízásáról, sem a férfi létezéséről.

A Buda felszabadulása után megalakuló Budai Nemzeti Bizottság *Csikkel József* rendőrtanácsost bízta meg a budai rendőrség vezetésével. A főkapitány meggyőződött arról, hogy a Budapesti Nemzeti Bizottság által elismert Budai Nemzeti Bizottság jogszerűen szervezi a rendőrséget, ezért 23-án szóban megerősítette Csikkelt tisztségében, és feladatául tűzte ki „*az illetéktelenül működő rendőrségek megszüntetését*”. Közben *Csorba* polgármester is meggyőződött arról, hogy *Iványi* alkalmatlan az általa adott megbízás végrehajtására. *Iványi* azonban nem volt hajlandó elállni a megbízatásától, és mint budai rendőrkapitány hirdetményeket tett közzé, rendeleteket hozott, „*amelyek minden szakszerűséget és ésszerűséget nélkülöznek*”. Sólyom február 27-én írásba is adta Csikkelnek a korábbi szóbeli megbízatást, remélve, hogy „*ennek*

¹² BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: 584/945 fk. Eln. + 1 melléklet.

birtokában most már a budai orosz városparancsnok segítségével módjában lesz Iványit eltávolítani”. A főkapitány kérte a Budapesti Nemzeti Bizottságot, hogy segítségként interveniáljon ez ügyben az orosz katonai hatóságoknál.

Budapest 1957 és 1971 közötti rendőrfőkapitánya, Sós György negyedszázaddal később párttörténeti dokumentumokra hivatkozva állította, hogy az autonómia szellemében az Önálló Budai Nemzeti Bizottság külön polgármestert, rendőrfőkapitányt és helyetteseket nevezett ki, majd országos szervezkedésbe fogott, és megbízóleveleket adott ki.¹³

Március 5-én Sólyom értesítette a II. kerületi Nemzeti Bizottságot Csikkel feladatáról, hogy a nemzeti bizottságokkal egyetértésben végezze a budai rendőrség megszervezését, és ideiglenes jelleggel megbízta a budapesti főkapitányság budai kirendeltségének vezetésével. Közölte, hogy a kerületi kapitányságok egyetlen és teljes jogú vezetőjének csak az tekinthető, akit az illetékes nemzeti bizottság erre kijelöl. *„Mellette semmiféle más, az adódó rendőri feladatokat vele megosztó parancsnok nem lehet és ilyennek kijelölésére senki sem jogosult.”*

1945 márciusában a budapesti rendőrfőkapitány vezetői értekezleten szóbeli utasítást adott a fővárosi kapitányságok, illetve a főkapitányság szervezeti egységei vezetőinek, hogy hónap végén készítsenek jelentést eddigi működésükről. A jelentések március 27-én és 29-én, illetve nagy részük 28-án készült, és képet nyújtanak az újjászerveződő rendőrség helyzetéről.

A kispesti kapitányság beszámolója szerint az orosz csapatok Budapest területére 1945. január 9-én nyomultak be, és még ezen a napon megalakult a helyi Nemzeti Bizottság, amely a kispesti rendőrség megszervezésével és a kapitányi teendők ellátásával *Keszőcze Endrét* bízta meg.¹⁴ A régi rendőrségi épületet egy hónapon keresztül az oroszok használták, addig egy őrszobában működött a kapitányság.¹⁵ *„Az első hetekben majdnem kizárólag új alkalmazottakkal látta el a kapitányság feladatát, amely főleg az oroszok bevonulásával kapcsolatos fosztogatások megakadályozásából, a közmunkákra való igénybevételek végrehajtásából, a nyilasok összeszedéséből és a náluk tartott házkutatásokból állott.”* Miután a kapitányság visszaköltözött korábbi épületébe, a megfelelő körülmények lehetővé tették, hogy a szolgálatételre jelentkező régi alkalmazottak beosztást kapjanak, és öt őrszoba is megkezdhesse működését.

¹³ Sós György: 25 év Budapest közbiztonságáért. Belügyi Szemle, 1970/4., 72. o.

¹⁴ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: A magyar rendőrség kispesti kapitánysága 496/1945. szám; Magyar Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Elnöki Osztálya 1654/25/1945. szám. Kispestet csak 1950. január 1-jén csatolták Budapesthez annak XIX. kerületéként.

¹⁵ 101-es őrszoba, Horthy Miklós út 16.

A kapitányság illetékességi köre a korábbiakhoz képest megváltozott, mert Pestszentlőrincre már nem terjedt ki, ahol külön Nemzeti Bizottság alakult, amely önálló kapitányságot szervezett. Március végéig a kispesti rendőrök 334 bűnügyben fejezték be a nyomozást – ebből 275 lopás –, 105 pedig folyamatban volt. A politikai csoport 84 ügyben nyomozott, 23 főt a budapesti politikai osztálynak, kilencet pedig a helyi orosz hatóságnak adtak át, ők pedig tizenegy embert kaptak az oroszoktól.

Az újpesti kapitányság január 10. óta működött, és március végéig 1256 esetben folytatott le eljárást.¹⁶ Ebből 360-at politikai, 241-et bűnügyi vonatkozásúnak minősítettek. Népbíróság elé állítottak 57 személyt, internálási eljárást pedig 195 ember ellen indítottak. A jelentésben külön tüntették fel az internált 27 német állampolgárt. Az internálótábor Újpesten, a Ferenc József tér 5. szám alatt működött. Az orosz katonai parancsnok közbenjárására az őrszemélyzet kilenc tagját puskával látták el. Közlekedési rendőrök két helyen teljesítettek szolgálatot, négy mozi napi két-két előadásán pedig rendőri ügyeletet adtak. A rendőrök az orosz katonai parancsnokság által meghatározott időben az orosz katonákkal együtt tartottak utcai igazoltatásokat és razziákat.

A VII. kerületi kapitányság jelentésében egyrészt szembeűnő az iktatott iratok nagy száma: 2217 bűnügyi, 379 kihágási, 333 közigazgatási, 294 politikai.¹⁷ Utóbbiból ötven ügyet átadtak „az Andrássy út 60. szám alá”¹⁸, 40 ügyben internálási javaslat született, 155 ügyet pedig az orosz katonai parancsnokságnak adtak át. A nem politikai ügyekben a kapitányság vezetője elzárást vagy kényszermunka-büntetést szabott ki. Lakásügyben a kapitányság az előljárással egyetértésben ezeregyszáz ügyben hozott döntést, illetve beutalást.

Az osztályparancsnokság valamennyi őrszobáját felállította. A rendőr légénység őrszem és őrzőszolgálatot teljesített részben egyedül, részben az oroszokkal együtt, valamint az oroszoknak szükséges munkaerők összeszedését végezte az előljárással helyett. A kapitányság épületében február 15-től közös konyha működött, ahol minden beosztott naponta egyszer meleg ételt kapott.

¹⁶ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: A magyar rendőrség újpesti kapitánysága 29/1945. Eln.; Magyar Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Elnöki Osztálya 1654/10/1945. szám

¹⁷ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: A magyar rendőrség budapesti VII. ker. kapitánysága 109/1945. sz. VII. ker.; Magyar Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Elnöki Osztálya 1654/14/1945. szám.

¹⁸ Az épület 1940-től „Hűség Háza” elnevezéssel Szálasi nyilasainak főhadiszállásaként, négy évvel később már börtönként is funkcionált. 1945 elején Péter Gábor, illetve az általa vezetett BRFK politikai rendészeti osztály költözött az épületbe. Ez a szervezeti egység 1946 októberében Magyar Államrendőrség államvédelmi osztályára (ÁVO) változott, majd 1948-ban a hírhedt Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóság (ÁVH) néven alakul újjá. A pincebörtönök tovább működtek. Ma a Terror Háza üzemel az épületben, és próbálja meg bemutatni az itt (is) lezajlott szörnyűségeket.

A jelentés arról is beszámolt, hogy „a VII. kerület területén, de különösen a volt gettó területén 3500 hulla és állati roncs volt, aminek eltemetéséről nagyrészen a kapitányság gondoskodott”.¹⁹ Rostos Kálmán rendőr fogalmazó, a VII. kerületi kapitányság vezetője 1945. február 17-én jelentette a temetési munkálatok befejezését a Hősök zsinagógája kertjében. „Jelentem, hogy a főkapitány Úr rendeletére a volt Ghetto területén levő holttestek eltemetése ügyében napról napra közreműködtem és a temetés a mai nappal befejezést nyert. Naponként 20 rendőr lett vezényelve a munkálatokhoz szükséges emberek kirendeléséhez és ellenőrzésére. Két-két nyomozó működött közre a halottak agnoszkálásánál és a jegyzékek vezetésénél és előkészítésénél. Naponta átlag 100 ember lett foglalkoztatva.”²⁰

Végül a kapitányság vezetője arról számolt be, „hogy az osztályparancsnokon keresztül az őrszemélyzet tagjainak elméleti oktatást tartattam, mely oktatásokon az új idők szelleme és feladat tétetett oktatás tárgyává”.

A VIII. kerületi kapitányságon két jelentés készült, az egyiket a kerületi kapitány, a másikat – közbiztonsági területét – az osztályparancsnok rendőr főfelügyelő készítette.²¹

A kapitányság – fogalmazói kar – január 20-án kezdte meg működését négy régi és két új beosztottal, illetve vezetővel. Később a detektívtestület és az őrszemélyzet legalább középiskolát végzett tagjai közül ötöt még átsoroltak fogalmazói munkakörbe. A kapitányság munkatársai március végéig 1870 panaszt vettek fel, 394 politikait, 1455 bűnügyit és 21 közigazgatásit. Az ezen felüli 1055 lakásügyi panaszt a rendőrség szóban intézte el: közvetítő szerepet vállalt a felek közötti békés megegyezés érdekében (mediáció). Hullaszemlén 26 esetben vettek részt. A segédhivatal – egyebek között – 1074 beszolgáltatott fényképezőgépet vett át, és 827 katonai jelentkezésnek (korábban katonai szolgálatot teljesítők) eleget tevő személyt irányítottak az orosz városparancsnokságra.

Az osztályparancsnokság szervezése január 25-én kezdődött a tényleges szolgálatot teljesítő altisztekből és rendőrökből, valamint a pártokból – elsősorban a kommunista pártból – küldött emberekből. Kezdetben a létszám negyven régi és hatvan új rendőrből állt, március végén két régi és két új tiszt, kilenc altiszt, 66 régi és 111 új teljesített szolgálatot. A kétfős őrzáratoknak a fosztogatást kellett megakadályozniuk, amit többé-kevésbé eredményesen

¹⁹ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: A magyar rendőrség budapesti VII. ker. kapitánysága 109/1945. sz. VII. ker.; Magyar Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Elnöki Osztálya 1654/14/1945. szám.

²⁰ Toronyi Zsuzsanna: Egy budapesti kert története. Rubicon, 2014/3., 77. o.

²¹ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs. iktatószám nélkül.

teljesítettek. Elsősorban lakásügyekben „*karhatalmat is szolgáltatottak*”, ahol a régi és az új bérlő nem tudott megegyezni.

Az orosz katonai városparancsnokság működésének kezdetével a rendőrség hatásköre is bővült: „*a közönségnek munkára való kirendelésével*”. Az utcákat kellett a fizikai akadályoktól megtisztítani, illetve a halottakat és állati tetemekeket eltávolítani.

A rendszeres őrzőjáratozás érdekében öt őrszobát állítottak fel ismét, igazoltatásokat végeztek és eljárak a kihágások elkövetőivel szemben. Február 20-tól orosz utasításra az éjjeli szolgálatot is bevezették, és az orosz városparancsnokságon harmincan adtak váltásos rendszerben 24 órás őrségi szolgálatot.

Az osztályparancsnok kifogásolta, hogy március végén „*különféle rendelkezések értelmében*” már 112 rendőrt kénytelenek nem rendőri munkára igénybe venni. „*Most az a helyzet, hogy jelenleg az utcán rendőr alig van s a közönség megfegyverzése és bizonyos, törvényes korlát közé terelése éppen mostan, az átmeneti időben sehol sem hajtható végre.*”

A XII. kerületi kapitányság március 3-án kezdte meg működését a Böszörményi úti csendőrlaktanyában.²² A létszám hét fogalmazóból, négy felügyelő „*karbeli tisztviselőből*”, tizenhét detektív, hét segédhivatali tisztviselőből, egy rendőr orvostól, nyolcvanegy hivatásos rendőrből, három „*fogalmazási szakban foglalkoztatott új alkalmazottból*”, huszonhat politikai nyomozóból és nyolcvankilenc kiegészítő rendőrből állt.

A hónap végére a kapitányságnak sikerült állandó puskás őrzőjáratokat szerveznie, és közlekedési rendőröket beállítania. A bűnügyi detektívcsoporthoz 167 bűnügyi és tizenegy közigazgatási iratot dolgozott fel, huszonkét esetben jártak el eredményesen, és vettek őrizetbe gyanúsítottakat. Arra, hogy ezek az eredményes eljárások mit takartak, következtetni lehet a jelentés egyik mondatából: „*Az eljárások folyamán beszállított élelmiszert (!) minden esetben a Közellátásnak adatott át.*” A csoport legnagyobb teljesítménye a svábhegyi villák fosztogatóinak elfogása volt, ennek során két kocsirakomány ingóságot szállítottak be a kapitányságra, és visszaadták tulajdonosaiknak.

A politikai csoport 131 esetben folytatott nyomozást, részben feljelentés, részben a rendelkezésre álló adatok alapján. Harminckilenc internálás alatt álló politikai őrizettest tartottak fogva, tizenhét embert pedig rendőri felügyelet alá helyeztek. „*A különböző N.K.V.D. (sic!) csoportoknak átadott politikai őriztetesek létszáma kb. 15 főt tesz ki.*”

²² BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: A magyar rendőrség budapesti főkapitányságának XII. kerületi kapitánysága; Magyar Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Elnöki Osztálya 1654/13/1945. szám.

Ugyancsak március 28-án készítette el összesítését a budapesti főkapitányság Detektív Testülete a lenyomozott bűnügyekről²³ (1. számú táblázat).

1. számú táblázat

Kimutatás a bűnügyi nyomozásokról 1945. I. negyedévében

	Ügyiratok darabszáma	Bejelentett kárösszeg (pengő)	Megtérült kárösszeg (pengő)
Intellektuális	730	65 782 950	14 470 000
Lopási	778	145 137 645	57 617 000
Betörési	257	57 670 000	11 590 000
Sérülési	239	–	–
Összesen	2004	268 590 595	83 677 000

Az összesítés mellékleteként a detektívtestület sérülési főcsoportja a nevezetesebb esetekről külön leírást mellékel.²⁴ A főcsoport év eleji felállítása óta 239 ügyiratot kapott nyomozás lefolytatása céljából, „ezenkívül részt vett a törvényszéki orvostani intézetben kb. 1200 hulla és a gettó területén kb. 800 hulla agnoszkálási munkálataiban”.

A nagyobb ügyek a következők voltak:

- Február 4-én egy Üllői úti tanyán két oszlásnak indult férfi halottat találtak, egyikükön orosz egyenruha volt.²⁵ A szemlebizottság a X. kerületi kapitányságról szállt ki, és a lőtt, valamint a szúrt sebekből megállapították, hogy bűncselekmény történt. A gyanú a tanya egy szökésben lévő alkalmazottjára terelődött, akit Kecskeméten fogtak el. Az illető lopásokat beismert, de tagadta a gyilkosságban való részvételt. Közben az orosz katonai parancsnokság is nyomozást folytatott az ügyben, és kiderítették, hogy a két orosz tisztet verekedés közben ölték meg társaik és földelték el őket. Így tehát „a bűncselekménynek polgári vonatkozása nem volt”.
- Február 12-én a X. kerületi Sörház utcában egy kéjgyilkosság áldozatául esett, kocsiról ledobott ismeretlen női holttestet találtak. Törvényszéki boncolást nem tudtak végezni, mert a tetemet időközben a rákoskeresztúri temetőben tömegsírba tették. A tettesek kiléte is ismeretlen maradt.²⁶

²³ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: „Magyar Rendőrség budapesti Főkapitányság Detektív Testület: Kimutatás a mai napig lenyomozott bűnügyek összesítéséről.” Iktatószám nélkül.

²⁴ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: „Kimutatás a sérülési főcsoport ügyfelforgalmáról és nevezetesebb eseményeiről. 1945. március 28.” Iktatószám nélkül. A kimutatásban szereplő egyes ügyeknek van iktatószámuk. Ezeket a továbbiakban Kimutatás... + iktatószámmal jelölöm.

²⁵ Kimutatás... 4/945 Fk. II. sz.

²⁶ Kimutatás... 15/945 Fk. II. sz.

- Március elején egy X. kerületi lakásban a tulajdonosnőt az ott lakó orosz katona – valószínűleg részegen – lelőtte. Az ügyet átadták az orosz katonai ügyészségnek.²⁷
- Március 19-én a IV. kerületi Bécsi utcában egy „*orosz tiszti egyenruhába öltözött egyén*” részegen dörömbölt egy ház kapuján, ahová nem engedték be. Ezért belőtt a kapun, és halálosan megsebesítette az ott lakó szabómesztert. A tettes kilétét a magyar rendőrök nem tudták megállapítani, a nyomozást az orosz katonai ügyészség folytatta le.²⁸
- Ugyanezen a napon a X. kerületi Fehér úton egy ládában lévő holttestet dobta le gépkocsiról – „*amelyen orosz katonai sapkát viselő férfiak voltak*” –, majd a jármű tovább robogott. „*A rendőri bizottság a helyszínen nem tudta munkáját teljesen befejezni, mert onnan az oroszok az egész bizottságot elvitték munkára*” (sic!).
- Március 16-án az Újpesti rakparton (XIII. kerület) lévő sporttelepen találták meg átlőtt fejjel L. A. rendőr őrmestert. A nyomozás kiderítette, hogy a rendőrt X. kerületi őrhelyéről két orosz katona kísérte a bűncselekmény helyszínére, ahol agyonlőtték, majd a kerítésen keresztül elmenekültek. „*Az ismeretlen orosz katonák kiléte nem volt megállapítható, miután az orosz katonai parancsnokság azt nem támogatta.*”²⁹

A magyar rendőrség által az orosz katonai ügyészségnek átadott esetek eredményeiről – orosz katonák által elkövetett bűncselekményekről van szó – a rendőrség nem kapott tájékoztatást.

A nyomozásokon belül külön csoportot alkottak a metilalkohol-ügyek. 1945. március 27-én a rendőrség tizennégy emberről kapott jelentést, akik alkoholmérgezés következtében haltak meg. Az orosz katonai ügyészség felszólítására közösen kezdtek a nyomozáshoz, mert az orosz katonák közül is tizenöten-húszan haltak meg hasonló ok miatt. A metil-alkoholból készült pálinkák, rumok stb. feketepiaci forgalmazását az lendítette fel, hogy érvényben volt az orosz városparancsnok által elrendelt általános szesztilalom. Ennek értelmében semmilyen alkoholtartalmú italt nem lehetett forgalmazni és fogyasztani. Az orosz katonák a razziákon tizenkét embert állítottak elő, hogy megszegték az előbbi rendelkezést. Őket átadták a magyar rendőrségnek, ahol a náluk talált szesz „*vegyvizsgálat alá került*”.

²⁷ Kimutatás... 743/945 Fk. II. sz.

²⁸ Kimutatás... 887/945 Fk. II. sz.

²⁹ Kimutatás... 1292/945 Fk. II. sz.

Az egyik VIII. kerületi menhely lakója több üveg pálinkát szerzett, amelyekből poharanként öt pengőért árusított lakótársai között.³⁰ Összesen kilencen ittak a szeszből, és közülük nyolcan meghaltak. Egy színművésznő a *Viktor Roginov* orosz kapitány által vásárolt rumból ivott, és meghalt. A tiszt túlélte az ivászatot, és még idejében kórházba került – életben maradásáról nem szól a jelentés. „Az eddigi nyomozás adatai szerint az orosz kapitány a rumot egy borbélytól vásárolta, aki a Kun utcai orosz parancsnoksághoz szokott bejárni.” Ettől a rumtól szenvedett mérgezést *Tatu Pumfil* román kapitány is, aki a nyomozás idején már nem tartózkodott Budapesten.

Az 1945 márciusában megjelenő kormányrendelet deklarálta, hogy a magyar állam területén a belügyminiszter legfelsőbb felügyelete és ellenőrzése alatt a rendőrség látja el a rendőri szolgálatot és gyakorolja a rendőrhatalmi jogokat.³¹ A miniszter közvetlen felügyelete alatt Vidéki Főkapitányság és Budapesti Főkapitányság alakult. 1945. szeptember 20-án jelent meg az Ideiglenes Nemzeti Kormány 8.940/1945. számú rendelete, amely a fővárosi főkapitányság szervezetéről és az államrendőrséget érintő kérdésekről rendelkezett.

1945. április 12-én Sólyom László főkapitány rendeletet adott ki az összes kerületi kapitány, a politikai osztály, a fogház és tolonc ügyosztály és a bűnügyi osztály vezetőjének.³² Ennek értelmében az Orosz Katonai Ellenőrző Bizottság számára tizenegy szempont szerint kellett adatokat közölni az április 12-én 20 órai állapotnak megfelelően.

A tizenegy szempont a következő volt:

1. politikai ügyben őrizetbe vett, illetve letartóztatott személyek száma;
2. fentiek közül néptörvényszék elé, internálásra, rendőri felügyelet alá kerülők várható száma;
3. a néptörvényszéknek és a politikai osztálynak átadottak száma;
4. jelenleg őrizetben lévő jelentősebb politikai bűnösök személyi adatai – köztük nemzetiségi hovatartozás –, letartóztatás ideje és oka, az ügy jelenlegi állása és várható befejezése;
5. bűnügyben őrizetbe vett, illetve letartóztatott személyek száma;
6. fentiek közül rendes bíróság elé kerülők várható száma;
7. a bűnügyi osztálynak/rendes bíróságnak átadott személyek száma;
8. internálótáborban lévők száma, és az internálás oka;

³⁰ Kimutatás... 1977/945, 2289/945 Fk. II. sz.

³¹ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1.690/1945. M. E. számú rendelete a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről.

³² BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: „Rendelet 1945. április hó 12-én 10 órakor”. Iktatószám nélkül.

9. rendőri felügyelet alá helyezették száma és oka;
10. internálótáborok címe és az internáltak száma táboronként;
11. mivel foglalkoznak az internáltak.

A beérkezett válaszokból, az eredeti 2. és 3. szempont kibontásával részlete-
sebb kimutatás készült, amit a 2. és a 3. *számú táblázat* tartalmaz. Tehát az 1.
szempont változatlan (politikai ügyben őrizetbe vett, illetve letartóztatott sze-
mélyek száma).

A 2. szempont bontásával három kimutatás készült:

- 2. fentiek közül (1. szempontban lévők) néptörvényszék elé kerülők várha-
tó száma;
- 2/A fentiek közül (1. szempontban lévők) internálásra kerülők várható száma;
- 2/B fentiek közül (1. szempontban lévők) rendőri felügyelet alá kerülők
várható száma.

A 3. szempont bontásával két kimutatás készült:

- 3. a néptörvényszéknek átadottak száma;
- 3/A a politikai osztálynak átadottak száma.

2. számú táblázat

Tényleges és várható rendőrségi intézkedések kerületenként

Kapitányság	Szempontok száma						
	1. (fő)	2. (fő)	2/A (fő)	2/B (fő)	3. (fő)	3/A (fő)	5.
XIII. ker.	16	3	10	3	7	52*	10
IX. ker.	26	10	9	7	nemleges	21	nemleges
XIV. ker.	34	6	15	4–5	min. 6	382	1
I. ker.	38	–	10	1	–	16	nemleges
XII. ker.	180	20	100	60	–	13	nemleges
II. ker.	56	8	22	26	10	7	5
VI. ker.	10	5	4	1	–	113	–
XI. ker.**	175	n. a.	116	14	n. a.	n. a.	n. a.
Csepel	334	34	294	–	–	–	6
X. ker.	308	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
VIII. ker.	36	még tart	még tart	még tart	–	93	1
V. ker.	42	8	27	7	17	48	–
VII. ker.	62	–	10	24	–	14	2
III. ker.	281	14	30	54	10	27	–

* A 7 főt a politikai osztály adta át a néptörvényszéknek.

** Megjegyzés a kerületnél: „felszólítás ellenére sem érthető”

3. számú táblázat

Tényleges és várható rendőrségi intézkedések kerületenként

Kapitányság	Szempontok száma					
	6. (fő)	7. (fő)	8. (fő)	9. (fő)	10. (fő)	11.
XIII. ker.	10	10	–	–	–	–
IX. ker.	minden válasz nemleges					
XIV. ker.	1	1	121	68	121	
I. ker.	minden válasz nemleges					
XII. ker.	nemleges	1	29	30	60	
II. ker.	5	–	54	10	54	
VI. ker.	–	11	75	120	–	
XI. ker.**	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
Csepel	–	–	334	29	334	
X. ker.	182	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
VIII. ker.	elbocsátva	29	37	43	–	
V. ker.	–	1	32	71	32	
VII. ker.	2	8	41	n. a.	n. a.	
III. ker.	n. a.	n. a.	n. a.	194	16	

* A 8. és 10. szempont esetében csak az internáltak számát tüntették fel csoportosítás nélkül. Ezért a számoknak kerületenként egyeznie kellene. Ez nem minden esetben igaz, okát nem sikerült megfejtetni.

** Megjegyzés a kerületnél: „felszólítás ellenére sem érthető”

A 4. szempontot a számszerűsítés lehetetlensége miatt nem dolgozták fel, ezért ez az eredeti összesítésből is kimaradt. A további szempontokhoz kapcsolódó adatokat a rendeletben meghatározottak szerint dolgozták fel.

Sólyom László budapesti rendőrfőkapitány 1945. június 9-én készített, a közbiztonsági helyzetet és az orosz–magyar viszonyt taglaló értékelésében rámutatott, hogy májusban az előző hónapokhoz képest a főváros közbiztonsága jelentősen romlott³³. Nemcsak a gyilkosságokról, rablásokról, fosztogatásokról, fogolyszóktatásokról van szó, hanem egyre több rendőr vált bűncselekmények áldozatává. „Ha a közbiztonság leromlásának okait kutatjuk, úgy meg kell állapítanunk, hogy ezeket nagymértékben a Budapesten illegálisan (sic!) tartózkodó orosz egységek idézik elő.” Ebbe a csoportba a Vlaszov-gárdisták, katonaszökevények és a korábban önként Németországba távozott „és jelenleg a felelősségrevonástól felve hazájukba visszatérni nem akaró orosz polgári lakosok” tartoznak, akik a budapesti alvilággal szövetkeztek. A bűncselekményeket

³³ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: Magyar Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Elnöki Osztálya 7190/1945. sz. irat

gyakran szökésben lévő német katonák és hadifoglyok követik el. Ezek a személyek az erősebb megszállás és ellenőrzés alatt álló német területekről érkeznek a gyengébb ellenőrzésű Budapestre. Itt a bombázások következtében elpusztult városnegyedek jó búvóhelyet nyújtanak számukra.

A fővárosi rendőrség az orosz városparancsnokság segítségével harcol a bűnözők ellen, amit nehezít, hogy ezek a felfegyverzett személyek *„az esetek igen nagy részében a Vörös Hadsereg katonái, sőt tisztí egyenruháját viselik”*. Mivel a rendőrök nem beszélnek oroszul, nem tudják megállapítani, kikkel állnak szemben. Az alkoholtilalom májusi felfüggesztése következtében *„ittas állapotban lévő orosz katonák számtalan erőszakosságot követnek el és igen gyakran megtámadják az őrt álló rendőröket. Miután nem egy esetben előfordult, hogy az ilyenekkel szemben erélyesen fellépő rendőrt a helyszínre érkező orosz katonák megverték, bekísérték és súlyos megtorlással fenyegették, rendőrök fellépési kedve és bátorsága megcsappant.”* A rosszul megvilágított vagy sötét utcán az egyedül álló rendőrt többen támadják meg, aki fegyverhasználatkor mindig időbeli hátrányban van.

A főkapitány a helyzet javítására két módszert javasolt: 1) az orosz katonai hatóságok nagyobb mértékben támogassák, segítsék a budapesti rendőrséget, és ilyen értelmű utasítást kapjanak a katonák; 2) a szesztilalom ismételt bevezetése, az árusítás és illegális főzés drasztikus megtorlása (statárium). Ugyancsak statáriális rendszabályok alkalmazását tartotta szükségesnek a bűncselekmények – lopástól a gyilkossáig – elkövetői és felbujtói ellen, ismét hozzátéve, hogy ezekben *„illegális orosz elemek”* vesznek részt. Felkutatásuk érdekében emelni kellene az orosz karhatalmi erők létszámát, és szabályozni a fővárosba áramló orosz forgalmat, így kiszűrve a nemkívánatos elemek bejutását.

Sólyom leszögezte, hogy a probléma megoldása politikai vonatkozású is, mert a sorozatos „zaklatások” a lakosság körében oroszellenes hangulatot keltenek, amit a nagyszámú reakciós és nyilas elemek ki is használnak. Ez az agitáció eredményes, mert több esetben majdnem lincselésre került sor. Legutóbb a Teleki téren, ahol *„nagyobb csoport kereskedőket kezdett fenyegetni, mire a néphangulat a téren található összes orosz ellen fordult”*. Sok jelentés érkezett arról, hogy rabláson, fosztogatáson ért *„orosz egyéneket a felbőszült lakosság a nyílt utcán megvert”*.

1945. március 27-én Zöld Sándor államtitkár Debrecenből táviratot küldött Budapest valamennyi polgármesterének, hogy jelentsék a rendőrség összlétszámát, a vezetők és az állomány pártok és nemzetiség szerinti meg-

oszlását, a politikai osztályok által letartóztatottak számát és bűncselekményeik típusát.³⁴

Május 2-án Sólyom a főkapitányság szervezési osztályának adta ki feladat-ként, hogy készítsék el a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó napiparancsot. Ennek alapján jelent meg két nappal később a parancs, amely elrendelte a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó adatszolgáltatást a kapitányságok, ügyosztályok és hivatalok számára május 9-i határidővel.³⁵ [Az egységes államrendőrségről szóló rendelet május 12-én jelent meg (1700/1945. sz. ME rendelet), három hónappal a Budapesti Rendőr-főkapitányság megalakulása után.]

Két kimutatás is készült, amelyek nem teljesen egyeznek meg. Az első az „alapanyag”, amelyet Sólyom számára állítottak össze – tehát nem továbbították –, beosztás nélkül közli a nemzetiségi hovatartozást. E szerint a főkapitányság 8078-as állományában 8056 magyar, hat orosz, öt lengyel, négy szerb, két-két cseh és román, egy-egy szlovák, lett és bolgár nemzetiségű személy teljesített szolgálatot. A felsorolásból kihúzták a zsidó (sic!), német és horvát nemzetiségűek számát.

Végül június 1-jén a következő kimutatást küldte el Sólyom a belügyminiszternek³⁶ (4. számú táblázat).

A politikai rendészeti osztály 453 fős állományából 449 új alkalmazott volt, közülük 445 magyar, két cseh és egy-egy lengyel, illetve jugoszláv nemzetiségű. Legtöbbször a nyomozók voltak, 247-en: 246 magyar és egy lengyel nemzetiségű. A régi állományból négy magyar nemzetiségű személyt alkalmaztak, három tisztviselőt és egy detektívet.³⁷

4. számú táblázat
A BRFK nemzetiségi összetétele 1945 tavaszán

	magyar	orosz	bolgár	lengyel	jugoszláv	cseh	szlovák	román	lett	ruszin
Fogalmazói kar	359									
Felügyelői kar	111									
Orvos	34									
Számvevő	35									
Segédhivatal	570									
Detektív	1409			1						
Rendőr	6080	1	1	4	2		1	2		
Hivatali altiszt	200									
Egyéb	135	4			2	1			1	1

34 BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: 3169/945 BM. számú távirat.

35 BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: 3757/1945 fk. eln.; Fk. 73/1945. napcs.

36 BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: 3759/1945 fk. eln.

37 BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya 521.sz./Eln. 1945.

Mint a korabeli sajtó is beszámolt róla, a Nádor utca 16. szám alatt működő „rendőrséget igazoltató bizottság” 1945 tavaszán „eddig a következő fontosabb beosztásban szolgáló rendőrtisztviselőket igazolta: Sólyom László főkapitány, Fülei Szántó László rendőrtanácsost, Deák Bertalant, az I. ker. kapitányság vezetőjét, Balázs Józsefet, a II. Hegedűs Lászlót, a III. dr. Mihálics Lajost, a XII. Mezei Józsefet, a VII. Végh Józsefet, az V. Gál Lajos, a X. Ambrus Jánost, a VII. Örvös Zoltánt, a IV. és Ércsek Tibort, a XIV. kerületi kapitányságok vezetőit. Igazolták Pászkan Ferenc rendőrtanácsost, Radonyi Nándor r. kapitányt, Hidassy István r. tanácsost, Sándor Imre r. főtanácsost, Róna Zoltán rendőrtanácsost, Kádár János h. főkapitányt (aki közben megvált a rendőrségtől) Ratulovszky János főkapitányhelyettest és Péter Gábort a politikai osztály vezetőjét.”³⁸ Az első igazoltatási tárgyalásra április 27-én került sor.

1945. május 18-án Sólyom László levélben fordult a belügyminiszterhez és a Budapesti Nemzeti Bizottsághoz, hogy tegyék lehetővé egy rendőrkórház beindítását.³⁹ Kérelmét azzal indokolta, hogy több lett a kapitányság – a korábbi tizenhatal ellentétben huszonnégy –, a politikai osztály és az őrsemélyzet létszámnövekedése miatt a „békebeli” 8400 helyett tízezer lesz a fővárosi rendőrség létszáma. (Június közepén már hatezer rendőr – köztük nők – teljesített szolgálatot a fővárosban.) Ehhez még negyvenezer hozzátartozót is hozzá kell számítani, és ez az ötvenezer ember „a helyes, szociális gondoskodás elvei szerint valamennyien megfelelő orvosi ellátásban lennének részesítendőek”. A múltban a honvédség és a csendőrség „bőségesen rendelkezett kórházakkal és egészségügyi intézményekkel, addig a rendőrségnek ilyenek nem állottak rendelkezésére”. Ezért elengedhetetlenül szükség lenne egy legalább ezeröttszáz ágyas kórház létesítésére, amely nemcsak a budapesti, hanem a Budapest környéki rendőrséget is szolgálná.

A főkapitány javasolta a budai Irgalmasok kórházát, valamelyik budai vagy pesti oldalon fekvő honvédkórházat, illetve olyan, eredetileg más funkciójú épületet (például iskola), amelyből kialakítható lenne az egészségügyi intézmény. Indoklását Sólyom azzal fejezte be, hogy: „Amennyiben az épület birtokbavételét a jelenlegi kedvezőbb lehetőségek között elmulasztanánk, úgy a jövőben azt a legnagyobb nehézségek és anyagi áldozatok árán kellene megszereznünk.”

Sólyom László budapesti főkapitány 1945. november közepén készített jelentést a belügyminiszternek a hónap első felében történt fontosabb

³⁸ <http://www.huszadikszazad.hu/1945-majus/bulvar/tudositas-a-rendorseg-igazoltato-bizottsaganak-targyalasarol>

³⁹ BRFK Központi Irattára 5-N 4. cs.: 3238/2/fk. eln. 1945.

eseményekről.⁴⁰ Ez idő alatt a politikai rendészeti osztály és a kerületi politikai nyomozó csoportok a következő jelentősebb személyeket tartóztatták le: *Bártfay Gusztáv* pénzügyi államtitkárt; *vitész Deák Ferenc* honvéd vezérőrnagyot; *Dorogi Farkas Ákost*, Budapest főpolgármesterét; *Ferenczy László* csendőr alezredest; *Hain Péternét*, akinek a férje kormányfőtanácsos, detektívfelügyelő; *Hájnászkői László* csendőr alezredest; *Hala Róbert* országgyűlési képviselőt; *Kerekes Béla* államtitkárt; *Kiss Károly* tiszti főügyészt; *Kiszei Alajos* tiszti ügyészt; *Langfeld Gézát*, a Kabinetiroda helyettes főnökét; *Matolcsi Tamás* egyetemi magántanárt; *Péntek István* szobrászművészt; *Pozezinszky Györgyöt*, *Szálasi* magántitkárát; *Rácz Erzsébet* újságírót; *Stráche Gábor* ügyvédet; *Szádeczky Kardos György* tanügyi fogalmazót; *Turn Ternegg Kálmán* vezérezredest, a légierők parancsnokát; *vitész Ugrai Gábor* csendőr nyomozó alezredest és *Váró Andor* újságírót. A politikai bűnösök közül 93 személyt adtak át a Népügyészségnek, 198-at internáltak, és 128 embert helyeztek rendőri őrizet alá.

Az államrendészeti osztály legfőbb tevékenysége a november 4-i nemzetgyűlési választások biztosítása, a szavazatszedő bizottságok mellé karhatalom vezénylése volt. „A választások a legnagyobb rendben, említésre méltó rendőri intézkedés nélkül zajlottak le.”

A demonstrációk közül első helyen említették, hogy október 31-én a Zenészek Szabad Szakszervezete mozgósításában kb. ötszáz zenész és Erzsébet körúton, a Teréz körúton, az Andrássy úton és a Bajcsy-Zsilinszky úton a Belügyminisztérium elé vonult. Azt kérték, hogy a mulatókat és varietéket ne zárják be, mert ez a megélhetésüket veszélyezteti. A tüntetők által vitt táblán a következő felirat szerepelt: „A feketézőket büntessék, ne minket”. A felvonuláson rendzavarás, így rendőri intézkedés sem történt. Október 29-én és 30-án a csepeli Weiss Manfréd-gyárban először kétszáz, majd ezeröttszáz dolgozó sztrájkolt munkabér-követelés miatt. Az üzemi bizottsággal folytatott tárgyalás után a sztrájkot megszüntették, és a következő nap felvették a munkát. Október 31-én ugyancsak bérkövetelés miatt állt le a munka a Danuvia fegyvergyárban. A rendőrség szerint a hétszáz munkás „*egyes felelőtlen elemek izgatására*” szüntette be a termelést. A gyár üzemi bizottságával együttműködve a politikai rendészeti osztály megkezdte a nyomozást az izgatók kilétének felderítésére – az üzemi bizottság ígéretet tett a sztrájk kezdemé-

⁴⁰ BRFK Központi Irattára 5-N 3. cs.: 15140/1945 fk. eln. sz. utasítás alapján készült osztályjelentéseket összegezte a főkapitány. A főkapitány a 12/1945. IV. fő. B.M. sz. rendelet alapján gyűjtötte össze az információkat.

nyezői névsorának összeállítására és átadására az osztálynak –, a sztrájk pedig 24 órán belül rendzavarás nélkül véget ért.

November 11-ig őrizetbe vettek 287 embert, internáltak 9128 személyt, míg rendőri felügyelet alatt 4383-an álltak.

Külön kategóriát alkottak az oroszok által („orosz egyenruhát viselő személy”) elkövetett bűncselekmények: két gyilkosság, hét rablás, hat súlyos testi sértés – ebből egy vagy plusz még egy rendőr ellen –, kilenc közlekedési baleset, két egyéb cselekmény. November 8-án 15.30-kor a Margit hídon egy orosz százados megütötte, majd fejbe lőtte Szabados József rendőrfőparancsnok-helyettest, végül gépkocsival elmenekült.⁴¹ A rendőrtisztet életveszélyes állapotban szállították a Rókus-kórházba, az ő és az ügy további sorsáról semmit nem tudunk, mert az „ügyben a központi orosz városparancsnokság a nyomozást folyamatba tette”.

Az államrendészeti osztály jelentése konkretizálta az életszínvonal romlásának mértékét.⁴² „Tényként állapítható meg, hogy az élelmiszerárak az elmúlt 10 nap áraihoz viszonyítva lényeges emelkedést mutatnak. Míg pl. az elmúlt 10 napban a kelkáposzta kg.-ja 450-500 pengő volt, ma 1800 P., a savanyított káposzta kg.-ja pedig 5000 P. Az elmúlt 10 napban a tojás darabja 200 P. volt, ma 1300-1400 P. Az elmúlt 10 napban a zsír kg.-ja 14-16.000 P. volt, ma 42-44.000 P. Burgonya nincs.” A baromfipiacon egy nap alatt harminc százalékkal csökkentek az árak a nagy kínálat, az áru romlandósága és a magas árak miatt. Az emberek szívesen vásárolták a sült tököt, amiből tíz deka 360-400 pengőbe került. „Mind a munkásság, mind a havi fizetések alkalmazottak a fent írt árakat munkabérükből, illetve illetményükből már megfizetni nem képesek; elcserélőingóságukból pedig már kifogytak: ennélfogva általános aggodalom és elkeseredés tapasztalható. Ehhez járul az a sok panasz is a közönség köréből, amely a kenyérbeszerzés nehézségeire utal. A leszállított fejadag mellett az órákig tartó sorban állás kemény próbára teszi a háztartásbeli asszonyok türelmét és sok esetben üres kézzel mennek haza, mert kenyeret nem kapnak.”

A főkapitányi jelentés a rendőrök elégedetlenségéről röviden írt. E szerint az őrsemélyzet hangulatát erősen rontja, hogy még mindig nem kaptak

41 A Margit hidat 1944. november 4-én és 1945. január 18-án felrobbantották a németek. A hidat 1947–1948-ban építették újjá. Ebben az időben a Lukács fürdő és a Sziget utca között cölöpös fahíd állt, ennek helyére hamarosan a „Manci-híd” került.

42 BRFK Központi Irattára 5-N 3. cs.: Magyar Rendőrség Budapesti Főkapitánysága Államrendészeti osztály: ad 61/1945 fk. állro. eln.

kinestári egyenruhát, és minden rendőri háztartásban a legsúlyosabb és megoldatlan probléma az élelmiszer- és tüzelőhiány.

Az államrendészeti osztály eredeti jelentése ennél részletesebben számolt be az állomány körében tapasztalható elégedetlenségről. E szerint az élelmiszerek felhozatala a magas árak ellenére is kevés, az alapvető termékek is napokig hiányoznak a vásárcsarnokokból és üzletekből. Mindenki igyekszik a pénzén rögtön élelmiszert vásárolni, de az ugrásszerű áremelkedéseket nem tudják követni. A fizetésemelkedésből adódó különbözetet csak hetekkel később kapják meg, a tüzelőanyagra befizetett pénzt pedig visszakapták, amikor már sokkal kevesebbet ért. Kevés a természetbeni juttatás is, „*pl. az élelmezési jegyre ezideig csak 60 dkg. Lisztet és 1 doboz gyufát kaptak*”.

A szeptember 15-én 250 fővel megalakuló gazdasági rendészeti osztály november 9-én ellenőrzést tartott a budapesti áru- és értéktőzsde épületében, a Nádor utcai és környékbeli tőzsdecégek irodáiban, és a cégvezetők lakásán. Az ellenőrzés során arról kívántak meggyőződni, hogy az érintettek eleget tettek-e az értéktárgyak és idegen valuták beszolgáltatására, illetve bejelentésére vonatkozó jogszabályi kötelezettségüknek (7160/1945. sz. M. E. rendelet). A razzia nyomán 85 személyt állítottak elő, közülük nyolcat előzetes letartóztatásba helyeztek, 65 – szabadlábon védekező – ember ellen indítottak bűnvádi eljárást. A rendőrök be nem jelentett értékként elkoboztak és a Magyar Nemzeti Banknak beszolgáltatottak 3500 dollárt, 300 fontot, több ezer schillinget, rubelt, cseh koronát, és két kilogramm aranyrudat. Ezek pengőre átszámított forgalmi értéke – a hiperinflációs folyamatban, 1945. november 14-én – kb. másfél milliárd pengő volt.

1945. szeptember 20-án hirdették ki az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak a budapesti főkapitányság szervezetéről és az államrendőrséget érintő egyes kérdések szabályozásáról rendelkező 8490/1945. számú rendeletét. A budapesti rendőr-főkapitányság illetékességi köre Nagy-Budapestre terjedt ki, tehát azokra a településekre, amelyeket 1950-ben csatoltak a fővároshoz.